

De derde helft?

Alcoholgebruik van jongeren op sportverenigingen

**Anneke Risselada
Tim Schoenmakers
Elske Wits**

De derde helft? Alcoholgebruik van jongeren op sportverenigingen.

Colofon

Drs. Anneke Risselada (onderzoeker)
Drs. Tim Schoenmakers (senior onderzoeker)
Ir. Elske Wits (projectleider)

In opdracht van de afdeling Welzijn, gemeente Vlaardingen ten behoeve van de ondersteuning van de Aanpak Alcoholmatiging Jeugd

Rotterdam, december 2008

IVO
Heemraadssingel 194
3021 DM Rotterdam
T (010) 425 33 66
F (010) 276 39 88
E: secretariaat@ivo.nl
W: www.ivo.nl

Inhoud

Samenvatting	4
1 Introductie	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Achtergrond	5
1.3 Probleemstelling en onderzoeksvragen	7
1.4 Leeswijzer	7
2 Methode	8
2.1 Vragenlijst onder jeugdleden	8
2.2 Interviews met sleutelinformanten van sportverenigingen	10
3 Resultaten vragenlijst onder jeugdleden	11
3.1 Achtergrondkenmerken	11
3.2 Alcoholgebruik algemeen	12
3.3 Alcoholgebruik op de sportvereniging	13
3.4 Alcoholgerelateerde problematiek	14
3.5 Kennis over alcohol	15
4 Resultaten interviews met sleutelinformanten	17
4.1 Verkoop en consumptie van alcohol in de sportkantine	17
4.2 Vergunning en reglementen bij alcoholverkoop en -gebruik	18
4.3 Ervaringen met alcoholgerelateerde problematiek bij jeugdleden	18
5 Conclusies en aanbevelingen	19
5.1 Beperkingen van het onderzoek	19
5.2 Conclusies en aanbevelingen	19
Referenties	22
Bijlage 1: Vragenlijst voor jeugdleden	23
Bijlage 2: Topiclijst interviews met sleutelfiguren	38
Bijlage 3: Aanvullende tabellen	40

Samenvatting

Recente onderzoeken hebben uitgewezen dat jongeren in Nederland steeds jonger, meer en vaker alcohol drinken. Eén van de plekken waar jongeren alcohol gebruiken is op de sportvereniging. Ten behoeve van een optimale aansluiting van de voorlichtingsactiviteiten bij deze specifieke setting, heeft de afdeling Welzijn van centrumgemeente Vlaardingen het IVO de opdracht gegeven onderzoek te doen naar het alcoholgebruik van jongeren op de sportvereniging en de daarmee gepaard gaande problematiek.

De probleemstelling van het onderzoek luidt: *Wat is de prevalentie en aard van het alcoholgebruik van jongeren op sportverenigingen in Vlaardingen, Schiedam en Maassluis, met welke problematiek gaat dit gepaard en hoe kan preventie gericht op alcoholmatiging daar het beste bij aansluiten?*

Deze vraag is beantwoord middels een online vragenlijst onder 147 jeugdleden in de leeftijd van 12 t/m 17 jaar van 23 sportverenigingen. Aanvullend zijn interviews afgenomen met sleutelinformanten (bestuurders en managers) van een selectie van 7 van deze sportverenigingen.

Uit de resultaten van het vragenlijstonderzoek blijkt dat de jongeren uit de onderzoeksgroep nauwelijks alcohol drinken op de sportvereniging. Slechts 13% van de jongeren uit de onderzoeksgroep die ervaring heeft met alcohol, zegt ook wel eens op de sportvereniging te drinken. Het algemene drinkgedrag van de jongeren, dus niet specifiek op de sportvereniging, laat zien dat 47% van de totale onderzoeksgroep zegt wel eens alcohol te drinken. Binge drinken (>5 consumpties per keer) wordt door 27% van alle onderzochte jongeren gerapporteerd. Deze percentages liggen lager dan het drinkgedrag van leeftijdgenoten in Nederland van 12 t/m 18 jaar.

Alcoholgebruik heeft voor een behoorlijk deel van de drinkende jongeren gevolgen voor het sporten. 15% van de drinkende jongeren zegt het afgelopen jaar wel eens te zijn gaan sporten onder invloed van alcohol. Bijna een kwart is wel eens met een kater gaan sporten. Geen van de sleutelinformanten op de sportverenigingen geven aan problemen te hebben ervaren als gevolg van overmatig alcoholgebruik door jeugdleden.

De noodzaak van een alcoholbeleid op de vereniging zit bij de sleutelinformanten van sportverenigingen met een eigen kantine redelijk 'tussen de oren', maar de uitvoering laat in veel gevallen nog te wensen over. Slechts één van de geïnterviewde verenigingen had een alcoholbeleid en kon deze op aanvraag ook overleggen.

Concluderend kan gesteld worden dat het drankgebruik onder jeugdigen op de sportverenigingen in het huidige onderzoek over het algemeen niet problematisch is. Preventieve activiteiten gericht op jonge sporters zouden daarom niet zozeer op het terugdringen van het alcoholgebruik in de kantine gericht moeten zijn, als wel op de gevolgen van het drinken van alcohol op jonge leeftijd in het algemeen. Wel is er sterke ruimte tot verbetering in het uitvoeren van het alcoholbeleid in sportkantines. Uit de resultaten van dit onderzoek lijkt het verstandig om extra aandacht te besteden aan bestuurders en barpersoneel van de sportverenigingen en hun omgang met (of gebrek aan) het alcoholbeleid.

1 Introductie

1.1 Aanleiding

Recente onderzoeken hebben uitgewezen dat jongeren in Nederland steeds jonger, meer en vaker alcohol drinken (Van Laar, Cruts, Verdurmen, Van Ooyen-Houben & Meijer, 2008). Bouman GGZ voert in opdracht van centrumgemeente Vlaardingen het project "Aanpak Alcoholmatiging Jeugd" voor de regio Nieuwe Waterweg Noord (2007-2010) uit. Onderdeel van de Aanpak Alcoholmatiging Jeugd vormt het geven van voorlichting aan sportverenigingen. Eén van de plekken waar jongeren alcohol gebruiken is namelijk op de sportvereniging. Ten behoeve van een optimale aansluiting van de voorlichtingsactiviteiten bij deze specifieke setting is inzicht nodig in het alcoholgebruik van de jongeren op de sportvereniging en de daarmee gepaard gaande problematiek. Met het oog daarop heeft de afdeling Welzijn van centrumgemeente Vlaardingen het IVO verzocht om het onderhavige onderzoek.

1.2 Achtergrond

Drank- en Horecawet

In november 2000 trad de nieuwe Drank- en Horecawet (DHW) in werking. Uitgangspunt hierbij is dat ook de verstrekker van alcohol verantwoordelijk is voor het alcoholgebruik van klanten. Verstrekkers zijn zowel commerciële horecagelegenheden, zoals cafés, als niet commerciële instellingen, zoals sportkantines. De belangrijkste bepalingen in de DHW voor sportkantines zijn de leeftijdsgrenzen voor alcoholgebruik. De wet stelt dat aan personen beneden de zestien jaar geen zwak alcoholhoudende drank, met een alcoholpercentage lager dan 15% zoals bier en wijn, verkocht mag worden. Aan personen beneden de achttien jaar mag geen sterke drank, met een alcoholpercentage van 15% of meer, geschonken worden. Deze leeftijdsgrenzen moeten goed zichtbaar in de sportkantine zijn opgehangen. De alcoholverstreker is verantwoordelijk bij het overschrijden van deze leeftijdsgrenzen. Het barpersoneel moet ervan overtuigd zijn dat iemand de leeftijd van zestien of achttien jaar heeft bereikt (NOC*NSF, 2007).

Om een DHW-vergunning te krijgen, moet een sportvereniging aan een aantal eisen voldoen (NOC*NSF, 2001). In het kort betekent dit dat er twee leidinggevenden van 21 jaar of ouder in het bezit moeten zijn van een diploma Sociale Hygiëne (SH). Hiermee is men op de hoogte van onder andere wetgeving op het gebied van alcoholgebruik en verslavingsrisico's. Met de inwerkingtreding van de nieuwe DHW in 2000 gelden een aantal nieuwe regels voor sportverenigingen. Eén van die nieuwe regels is dat bij het aanvragen van een vergunning in het kader van de DHW bij de gemeente iedere sportvereniging een bestuursreglement moet kunnen overleggen. NOC*NSF heeft hiervoor een model bestuursreglement ontwikkeld, waar sportverenigingen gebruik van kunnen maken. Hierin zijn huis- en gedragsregels, schenktijden en de kwalificatie-eisen voor barvrijwilligers opgenomen (NOC*NSF, 2001). Tot slot moeten volgens de DHW alle barvrijwilligers die alcohol schenken in de kantine, de 'Instructie Verantwoord Alcoholgebruik' (IVA) volgen. Doel van deze cursus is kennisvergroting over alcoholgebruik en de mogelijke gevolgen hiervan. Op tijden dat er alcohol wordt geschonken in de sportkantine, moet altijd een leidinggevende met het diploma SH of een geïnstrueerde barvrijwilliger met een IVA-certificaat aanwezig zijn.

De Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) houdt toezicht op bepalingen uit de DHW, zoals de naleving van de leeftijdsgrenzen voor alcoholverkoop. Controleurs van de VWA hebben in 2007 bij 209 sportverenigingen in het land gecontroleerd op de verstrekking van alcohol aan jongeren onder de 16 of 18 jaar zonder vaststelling van de leeftijd aan de hand van een officieel leeftijdsbewijs (paspoort, rijbewijs of identiteitsbewijs) en de verplichte aanduiding van leeftijdsgrenzen in de kantine. Daaruit bleek dat de controle op leeftijdsgrenzen nog altijd onvoldoende wordt nageleefd: 42% van de sportkantines waar jongeren alcohol probeerden te kopen, overtrad de regels. 51% van de geïnspecteerde verenigingen controleerde de leeftijd niet op de juiste manier (alleen vragen naar de leeftijd is onvoldoende), 19% gaf aan helemaal geen leeftijdscontrole uit te voeren. Verder ontbrak bij 22% van de verenigingen de wettelijk verplichte aanduiding dat geen alcohol wordt verkocht aan jongeren beneden de 16 jaar en geen sterke drank aan jongeren beneden de 18 jaar (VWA, 2008).

Eerder onderzoek naar alcoholgebruik in sportkantines

Intraval heeft in 1999 een inventariserend onderzoek gedaan naar het alcohol- en tabaksbeleid in sportkantines (Spijkers, Van der Laan, Ter Den & Bieleman, 1999). Hiervoor is een steekproef van 137 sportverenigingen in Nederland telefonisch geïnterviewd. Zij zijn onder andere bevraagd over het handhaven van de leeftijdsgrenzen bij het schenken van alcohol. De resultaten laten zien dat 71% zegt dat de barmedewerkers zich altijd aan de leeftijdsgrenzen te houden. 12% geeft aan dat het barpersoneel dit 'voor zover mogelijk' doet. Het grootste deel (40%) van de sportverenigingen zegt dat de leeftijd wordt gecontroleerd door middel van sociale controle of doordat de mensen elkaar kennen. In 12% van de gevallen controleert men de leeftijd door er expliciet naar te vragen. Leeftijdscontrole door middel van het bekijken van het identiteitsbewijs wordt door slechts één respondent genoemd.

In het onderzoek van Intraval is ook gekeken naar het belang van de kantine voor de financiën van de sportvereniging. Een overgrote meerderheid (82%) van de sportverenigingen gaf in dit onderzoek aan dat de kantine-inkomsten (zeer) belangrijk zijn voor de begroting. De opbrengst van de verkoop van alcoholische dranken draagt voor een belangrijk deel (36%) bij aan de totale opbrengst. Met name toernooien zijn een lucratieve bron voor kantine-inkomsten, maar zorgen ook voor verhoogde alcoholconsumptie. Opgemerkt moet worden dat de cijfers uit het rapport van Intraval enigszins gedateerd kunnen zijn aangezien de nieuwe DHW in 2000 is ingegaan, na het onderzoek van Intraval.

Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) heeft in 2007 een rapportage uitgebracht over het vóórkomen van onwenselijk gedrag, waaronder drankgebruik, in de breedtesport (alle sport die niet-professioneel en niet op topsportniveau wordt beoefend; Tiessen-Raaphorst & Breedveld, 2007). Voor dat onderzoek is onder andere gebruik gemaakt van bestaande statistieken en registraties met gegevens over (on)wenselijke praktijken in de sport. De belangrijkste bevinding met betrekking tot drankgebruik was dat 44% van de sporters zich ergerde aan overmatig alcoholgebruik in de kantine, teamsporters minder dan duo- of solosporters. Dit resultaat is afgeleid uit het Nationaal Sport Onderzoek van 2004, een schriftelijke enquête onder ruim 2000 sporters en niet-sporters van 15 jaar en ouder.

In 2008 is van de hand van het SCP een vervolg van de rapportage uit 2007 verschenen. Hieruit bleek dat er onder de Nederlandse bevolking van 12 jaar en ouder een breed draagvlak is (70%) voor een beperking van alcoholconsumptie op uren dat jeugdige leden sporten (Tiessen-Raaphorst, Lucassen, Van den Dool & Van Kalmthout, 2008).

1.3 Probleemstelling en onderzoeksvragen

Het huidige onderzoek gaat in op de mate van alcoholgebruik onder jeugdige sporters in de kantine van verschillende verenigingen, en de problematiek die daarmee gepaard gaat. Tevens wordt onderzocht in hoeverre en op wat voor wijze verenigingen hier een beleid op afstemmen.

De probleemstelling van het onderzoek luidt: *Wat is de prevalentie en aard van het alcoholgebruik van jongeren op sportverenigingen in Vlaardingen, Schiedam en Maassluis, met welke problematiek gaat dit gepaard en hoe kan preventie gericht op alcoholmatiging daar het beste bij aansluiten?*

Uit deze probleemstelling volgen onderstaande onderzoeksvragen:

1. Wat is (naar schatting) de prevalentie en aard van het alcoholgebruik van jongeren op sportverenigingen?
2. Welke problemen brengt dit alcoholgebruik met zich mee voor de jongeren zelf en voor de sportverenigingen?
3. Hoe kunnen preventieve interventies het beste aansluiten bij jongeren in de setting van de sportverenigingen?

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd: In hoofdstuk 2 wordt de methode van het onderzoek geschetst. Hoofdstuk 3 geeft de resultaten van de vragenlijst weer, in hoofdstuk 4 komen uitkomsten van de interviews met sleutelinformanten aan de orde. In hoofdstuk 5 ten slotte worden conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

2 Methode

2.1 Vragenlijst onder jeugdleden

Werkwijze

Dataverzameling onder jeugdleden is uitgevoerd middels een online vragenlijst. Hiermee kunnen in korte tijd veel jeugdleden van verschillende sportverenigingen bereikt worden. Bovendien spreekt internet als communicatiemiddel jongeren aan en is de vragenlijst door de jongere via een website op elk gewenst moment in te vullen, zonder benodigde inlogcodes.

De online vragenlijst is afgenomen bij jongeren in de leeftijd van 12 t/m 17 jaar die lid zijn van sportverenigingen in de regio Nieuwe Waterweg Noord: de gemeenten Vlaardingen, Maassluis en Schiedam. Alleen sportverenigingen die over een kantinefaciliteit beschikken zijn gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek (n=88). De contactgegevens van de sportverenigingen zijn aangeleverd door de afzonderlijke gemeenten.

De verenigingen zijn eerst aangeschreven door de eigen gemeente, met het verzoek deel te nemen aan het onderzoek. Een systematische steekproef¹ van verenigingen (n=52) naar vestigingsgemeente en het type sport, is vervolgens benaderd door het IVO met uitleg over het onderzoek en een uitnodiging voor deelname. Van deze selectie gaven 23 sportverenigingen aan mee te willen werken aan het onderzoek. Zij vertegenwoordigen in totaal 1440 jeugdleden van 12 tot 18 jaar. De verenigingen zijn gevraagd om deze leden per brief te verzoeken de vragenlijst online in te vullen op de daarvoor bestemde website. Voorafgaand hieraan zijn de ouders van de betreffende jongeren via een brief geïnformeerd over het onderzoek. Middels een antwoordstrook in deze brief en een retourenvelop hebben ouders de mogelijkheid gekregen bezwaar te maken tegen deelname van hun kind aan het onderzoek. Toestemming van de ouders is nodig omdat de doelgroep uit minderjarige jongeren bestaat. Om de respons te verhogen zijn verenigingen en jeugdleden twee weken na het eerste contact herinnerd aan het onderzoek met reminders in de vorm van posters die ophangen konden worden in de kantine of kleedkamers en flyers die uitgedeeld konden worden aan jeugdleden. In de tweede week van de dataverzameling is de vragenlijst wegens technische problemen een aantal dagen offline geweest. Om de hierdoor ontstane verloren respons te compenseren, zijn in aanvulling op de online vragenlijst bij één vereniging papieren vragenlijsten verspreid. Deze zijn in het bijzijn van een IVO-medewerker door de jeugdleden van de betreffende vereniging ingevuld.

De brieven voor de ouders en de uitnodigingen voor de jongeren zijn in blanco enveloppen naar de sportvereniging gestuurd. De sportvereniging heeft de brieven vervolgens van adresgegevens voorzien en doorgestuurd naar (de ouders van) de jeugdleden. Onderzoeksbureau IVO heeft op deze manier geen beschikking gehad over de naam- en adresgegevens van de jongeren en hun ouders, waarmee de anonimiteit gewaarborgd is.

De vragenlijst

De complete vragenlijst (zie Bijlage 1) bevat vragen over demografische kenmerken, het alcoholgebruik in het algemeen en specifiek op de sportvereniging, alcoholgerelateerde problemen en kennis over de risico's van alcoholgebruik. Bij de samenstelling van de vragenlijst

---

¹ Bij een systematische steekproef wordt van ieder x-aantal eenheden in de populatie er één toegewezen aan de steekproef. In dit onderzoek hebben we per 5 sportverenigingen er één benaderd voor deelname.

is gebruik gemaakt van de Jeugdmonitor Rotterdam (JMR) 2007-2008 voor items over demografische kenmerken en voor items die de prevalentie van het alcoholgebruik meten. Op deze manier kunnen de resultaten van het huidige onderzoek worden vergeleken met die van de JMR, zodra deze in Vlaardingen wordt afgenomen. Aangezien de JMR bij eerste en derde klassers wordt afgenomen, kan vergelijking alleen voor deze subgroep plaatsvinden. Om deze reden is een vraag naar schoolklas opgenomen. Daarnaast wordt in de lijst gevraagd naar geboorteland van de respondent en dat van de vader en moeder. Met deze informatie wordt de etniciteit van de respondent volgens de standaarden van het CBS vastgesteld.

De prevalentie van alcoholgebruik in het algemeen is gemeten volgens de vraagstelling in de JMR. Het alcoholgebruik op de sportvereniging is voor het huidige onderzoek met door het IVO ontwikkelde items gemeten. Deze items meten het alcoholgebruik van de afzonderlijke dagen van de afgelopen week, zodat beantwoording eenvoudig is en de kans op fouten (herinneringsbias) kleiner. Deze 'weekly recall' methode wordt vaker in onderzoek bij adolescenten toegepast, onder andere in de online drinktest van het Trimbos (www.watdrinkijj.nl). In alle items wordt, indien van toepassing, duidelijk vermeld dat het om gebruik op de eigen sportvereniging gaat.

De items over alcoholgerelateerde problemen zijn geselecteerd uit de AUDIT (Alcohol Use Disorders Identification Test; Saunders, Aasland, Babor, de la Fuente & Grant, 1993) en de RAPI (Rutgers Alcohol Problem Index; White & Labouvie, 1989). Uit beide vragenlijsten zijn de meest relevante items voor de doelgroep (sportende jongeren) geselecteerd. Er is bewust gekozen om de lijsten niet volledig op te nemen in de vragenlijst, omdat dit leidt tot overlapping met vragen uit de JMR voor wat betreft alcoholconsumptie. Daarnaast is een aantal items (in gewijzigde vorm) overgenomen uit de online drinktest van het Trimbos.

De kennisvragen in de vragenlijst zijn geselecteerd uit een serie kennisvragen die destijds door het NIGZ (nu Trimbos) werden gebruikt tijdens de zomercampagne 'Drank, de kater komt later' en van een online kennistest van de Jellinek (www.jellinek.nl). De woordkeuze is hier en daar aangepast om de vragen begrijpelijk te maken voor de jongste leden van de doelgroep.

Respons

Twintig ouders hebben bezwaar gemaakt tegen deelname van hun kind(eren) aan het onderzoek. Na exclusie van deze jongeren, zijn in totaal 1420 jeugdleden uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen. Gestreefd is naar een netto onderzoeksgroep van 200 jongeren die de lijst volledig invullen, wat een respons van 14% zou opleveren. In een periode van 4 weken zijn er in totaal 160 complete vragenlijsten ontvangen, waarvan 50 vragenlijsten schriftelijk zijn ingevuld (de overige online). Bij het checken van de data bleken 9 vragenlijsten onbetrouwbare antwoorden te bevatten en 4 vragenlijsten afkomstig te zijn van 18-jarigen. Deze 13 vragenlijsten zijn niet meegenomen in de analyses. De uiteindelijke analyses zijn verricht op een totale groep van 147 jongeren, 10% van alle uitgenodigde jeugdleden. Deze jongeren zijn afkomstig uit 15 van de 23 deelnemende sportverenigingen.

De meeste vragenlijsten (n=57) zijn ingevuld door jeugdleden van een voetbalvereniging, waarvan 50 schriftelijk. Daarna zijn de meeste vragenlijsten ingevuld door leden van de atletiekvereniging (n=27) en leden van een tennisvereniging (n=15). Er zijn geen vragenlijsten ontvangen van de wielrenvereniging, de badmintonvereniging, één van de twee balletscholen, de squashvereniging, één van de drie tennisverenigingen, één van de vier voetbalverenigingen en één van de twee sportscholen. Een overzicht van de totale respons per type sportvereniging is opgenomen in Tabel 7 in Bijlage 3.

Analyse

De gegevens die zijn verzameld met behulp van de vragenlijst, zijn geanalyseerd met het statistische programma SPSS (versie 16.0). Er zijn percentages en gemiddelde scores berekend. Waar mogelijk zijn subgroepen van respondenten vergeleken. De resultaten zijn beschreven in hoofdstuk 3.

2.2 Interviews met sleutelinformanten van sportverenigingen

Om zicht te krijgen op de aard van en de eventuele problemen rondom het alcoholgebruik van jongeren in verenigingen, zijn semigestructureerde interviews uitgevoerd met sleutelinformanten van een aantal sportverenigingen uit de steekproef. Hiervoor is een selectie van 7 verenigingen gemaakt op basis van een aantal kenmerken, waarmee een brede vertegenwoordiging van deze kenmerken in de interviews gewaarborgd is: type sport (team- of solosport), aantal jeugdleden, kantine in eigen of extern beheer, verkoop van alcohol in de kantine en de aanwezigheid van reglementen met aandacht voor alcohol (zie Tabel 1).

Er zijn interviews afgenomen met sleutelinformanten van een honk- en softbalvereniging, een atletiekvereniging, een tennisvereniging, een sportcentrum, twee voetbalverenigingen en een manege. Bij iedere vereniging is één persoon geïnterviewd, waaronder een directeur/eigenaar, een algemeen manager, een voorzitter, vicevoorzitter, 2 jeugdvoorzitters en een algemeen bestuurslid. Onderwerpen die aan bod zijn gekomen zijn het aantal (jeugd)leden en het sportaanbod van de vereniging, het beleid ten aanzien van alcoholgebruik, een indicatie van het alcoholgebruik van jongeren op de vereniging, eventuele problemen of overlast die men daarbij ervaart en de behoefte aan preventieve of andere maatregelen hiervoor. Zie voor het volledige interviewschema Bijlage 2.

De interviews zijn uitgevoerd door de onderzoeker (AR). De verzamelde data uit de interviews zijn beschreven aan de hand van gespreksaantekeningen.

Tabel 1. Kenmerken van de verenigingen (n=7) waarbij interviews zijn afgenomen.

	1	2	3	4	5	6	7
Type sport	Team	Team	Solo	Team	Solo	Solo	Solo
Aantal jeugdleden*	30	60	100	80	50	125	50
Kantine	Eigen beheer	Eigen beheer	Eigen beheer	Eigen beheer	Eigen beheer	Extern beheer	Eigen beheer
Verkoop van alcohol in kantine	Zwak alcoholisch	Zwak alcoholisch	Zwak en sterk alcoholisch	Zwak en sterk alcoholisch	Zwak en sterk alcoholisch	Zwak en sterk alcoholisch	Zwak alcoholisch
Vereniging heeft reglementen met aandacht voor alcohol	Ja	Nee**	Nee	Nee**	Nee**	Nvt.	Nee**

* Gebaseerd op schattingen van de sportverenigingen.

** Volgens de sleutelinformanten zijn er reglementen binnen de vereniging opgesteld waarin aandacht is voor alcoholgebruik, maar op het moment van het interview konden zij deze reglementen niet overleggen omdat ze herschreven werden of onduidelijk was waar ze lagen. In de weken na het interview heeft geen van deze verenigingen gehoor gegeven aan de vraag de reglementen per mail of post toe te sturen.

3 Resultaten vragenlijst onder jeugdleden

3.1 Achtergrondkenmerken

Er hebben 92 jongens aan het onderzoek deelgenomen (63%) en 55 meisjes (37%). De gemiddelde leeftijd is 14,5 jaar, met een range van 12 tot en met 17 jaar. Het merendeel (84%) van de jongeren is van autochtone afkomst. De meeste jongeren (63%) hebben een middelhoog opleidingsniveau. In Tabel 2 worden de demografische kenmerken van de onderzoeksgroep weergegeven.

Het geslacht van de jongeren blijkt niet evenredig verdeeld te zijn over de twee leeftijdsgroepen. De jongste leeftijdsgroep (12 t/m 15 jaar) bestaat voor een groter deel uit jongens (69%) dan uit meisjes (31%). In de oudere leeftijdsgroep (16 en 17 jaar) zitten meer meisjes (63%) dan jongens (37%) ($p < 0.001$).

De groep 12 t/m 15 jarigen is niet vertegenwoordigd in de hoge opleidingsniveaus, waardoor de aantallen in deze categorie te laag zijn om te kunnen toetsen op verschillen in opleidingsniveau. Etniciteit (autochtoon versus allochtoon) is gelijk verdeeld over de twee leeftijdsgroepen.

Tabel 2. Verdeling van de demografische kenmerken per leeftijdscategorie in % en (absolute aantallen).

	12 t/m 15 jaar	16 t/m 17 jaar	Totaal
Geslacht			
Jongen	69 (74)	37 (13)*	61 (87)
Meisje	31 (33)	63 (22)*	39 (55)
Totaal	100 (107)	100 (35)	100 (142) ^c
Opleidingsniveau^a			
Laag	37 (40)	23 (8)	34 (48)
Middelhoog	63 (67)	71 (25)	65 (92)
Hoog	-	6 (2)	1 (2)
Totaal	100 (107)	100 (35)	100 (142) ^c
Herkomst^b			
Nederland	85 (91)	86 (30)	85 (121)
Westerse allochtonen	2 (2)	-	1 (2)
Turkije	4 (4)	3 (1)	4 (5)
Suriname	2 (2)	3 (1)	2 (3)
Nederlandse Antillen en Aruba	2 (2)	-	1 (2)
Overige niet-westerse allochtonen	5 (6)	8 (3)	7 (9)
Totaal	100 (107)	100 (35)	100 (142) ^c

* $p \leq .05$ met de 12 t/m 15 jarigen.

^a Laag = basisonderwijs en VMBO; Middelhoog = HAVO, VWO, ROC en MBO; Hoog = HBO en WO.

^b Westerse allochtoon = Engeland, Servië; Overige niet-westerse allochtonen = Algerije, Egypte, Eritrea, Indonesië, Irak, Singapore, Sri Lanka.

^c Vijf jongeren hebben hun leeftijd niet ingevuld; het totaal aantal jongeren in de onderzoeksgroep is 147.

3.2 Alcoholgebruik algemeen

Iets minder dan de helft (47%, 69 personen) van de jongeren uit onze steekproef drinkt wel eens alcohol. Zij worden in het vervolg met 'drinkende jongeren' of 'drinkers' aangeduid. Gemiddeld hebben de drinkende jongeren 14 keer in hun leven alcohol gedronken. 46% van groep (32 jongeren) heeft in zijn/haar leven minstens 20 keer alcohol gedronken. In de maand voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst hebben de drinkers gemiddeld op 4 gelegenheden alcohol gedronken. De meest populaire dranken onder de drinkers zijn breezers of andere kant-en-klare mixdrankjes (65%), gevolgd door bier (61%) en zelf gemaakte mixdrankjes (41%).

Op doordeweekse dagen, van maandag tot en met donderdag, wordt door ruim 70% van de drinkende jongeren geen alcohol gedronken. In het weekend (vrijdag, zaterdag en zondag) drinkt 13% van de drinkende jongeren geen alcohol. Binge drinken, het drinken van vijf of meer glazen op één gelegenheid, wordt in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek door 55% van de drinkende jongeren gerapporteerd. Zij geven aan dit gemiddeld 2 keer te hebben gedaan. 13 % van de drinkers (9 jongeren) geeft aan dit in de afgelopen maand 5 keer of vaker te hebben gedaan.

Tabel 3 geeft een overzicht van het alcoholgebruik van de drinkende jongeren, uitgesplitst naar leeftijdscategorie. Hierin valt op dat de jongste leeftijdsgroep (12 t/m 15 jaar) in de afgelopen maand vaker alcohol heeft gedronken en ook vaker binge drinken rapporteert dan de oudere leeftijdsgroep².

Tabel 3. % en (absolute aantallen) drinkende jongeren en gemiddelde alcoholconsumptie naar leeftijdscategorie.

	12 t/m 15 jaar (n=42)	16 t/m 17 jaar (n=25)	Totaal* (n=67)
<i>% en absolute aantallen drinkende jongeren</i>			
Afgelopen 4 weken alcohol gedronken	74 (31)	88 (22)	79 (53)
Drinkt doordeweeks alcohol	26 (11)	32 (8)	28 (19)
Drinkt alcohol in het weekend	83 (35)	92 (23)	87 (58)
Rapporteert binge drinken in de afgelopen 4 weken	55 (23)	56 (14)	55 (37)
<i>Gemiddelde alcoholconsumptie</i>			
Frequentie van alcoholgebruik in het hele leven ^a	12.3	16.0	13.9
Frequentie van alcoholgebruik in de afgelopen maand ^a	3.5	3.4	3.7
Frequentie van binge drinken ^b	2.1	1.3	1.8

* Twee drinkende jongeren hebben hun leeftijd niet ingevuld; het totaal aantal drinkende jongeren is 69.

^a Aantal keren alcoholgebruik.

^b Aantal keren alcoholgebruik, gemeten over de afgelopen 4 weken.

² De aantallen in de groepen zijn te klein om statistisch te toetsen.

Een aantal (n=8) drinkende jongeren drinkt meer dan de gebruikelijke richtlijnen voor verantwoord alcoholgebruik³ aangeven. Het drinkgedrag van deze groep zorgt voor een sterke vertekening in het gemiddelde alcoholgebruik van de onderzoeksgroep wanneer deze wordt onderverdeeld in de 2 leeftijdscategorieën (12 t/m 15 jaar en 16 t/m 17 jaar) en wordt daarom apart gerapporteerd. Deze gegevens zijn gebaseerd op de resterende groep van 61 drinkende jongeren.

In Tabel 4 is te zien dat de gemiddelde alcoholconsumptie onder jongens hoger is dan onder meisjes. Daarnaast rapporteren jeugdleden van 12 t/m 15 jaar doordeweeks en over de totale week gezien gemiddeld een hogere alcoholconsumptie dan de oudere leeftijdsgroep⁴. In het weekend is de gemiddelde consumptie in de leeftijdsgroepen gelijk.

Tabel 4. Gemiddelde alcoholconsumptie naar leeftijdscategorie en geslacht.

	Leeftijd		Geslacht		Totaal (n=60)*
	12 t/m 15 (n=37)	16 t/m 17 (n=23)	Jongens (n=30)	Meisjes (n=31)	
Consumptie doordeweeks ^a	0.8	0.4	1.4	0.1	0.7
Consumptie in het weekend ^a	4.2	4.2	6.1	2.4	4.2
Weekconsumptie ^b	5.0	4.5	7.5	2.5	5.0

* Acht drinkende jongeren drinken boven de richtlijnen voor verantwoord alcoholgebruik (mannen > 21 glazen per week en vrouwen > 14 glazen per week) en zijn om die reden niet in deze tabel opgenomen. Eén drinkende jongere heeft zijn/haar leeftijd niet ingevuld. Het totaal aantal drinkende jongeren is 69.

^a Totaal aantal glazen.

Onverantwoord alcoholgebruik

Acht jongeren in de onderzoeksgroep drinken meer dan de richtlijnen voor verantwoord alcoholgebruik aangeven (> 21 glazen voor mannen en > 14 glazen voor vrouwen). Twee van hen zijn meisjes, de overige zes zijn jongens. Twee jongeren in deze groep zijn 16 jaar, de rest is 14 of 15 jaar. Eén jongere heeft zijn leeftijd niet ingevuld. Deze acht jongeren drinken gemiddeld 36 glazen alcohol per week, waarvan 4 doordeweeks en 31 in het weekend. Zij geven aan in de afgelopen maand gemiddeld 5 keer 5 of meer glazen alcohol bij één gelegenheid te hebben gedronken (binge drinken).

3.3 Alcoholgebruik op de sportvereniging

Van de totale groep van 69 drinkende jongeren geeft slechts 13% (9 jongeren) aan wel eens alcohol te drinken op de eigen sportvereniging. Dit noemen we de 'drinkende sporters'. Twee drinkende sporters zijn jonger dan 16. Eén jongere heeft zijn leeftijd niet ingevuld. De overige zes jongeren zijn 16 jaar of ouder.

³ Volgens door gezondheidsorganisaties zoals het Trimbos gebruikte richtlijnen voor verantwoord alcoholgebruik is het schadelijk voor de gezondheid wanneer mannen > 21 glazen alcohol per week drinken en vrouwen > 14 glazen per week.

⁴ Vanwege te kleine aantallen in de groepen is het niet mogelijk om deze verschillen statistisch te toetsen.

In de zeven dagen voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst hebben 5 drinkende sporters alcohol gedronken op de sportvereniging, zowel op doordeweekse als op weekenddagen. Per dag dronken zij gemiddeld 3 glazen. Voor zeven van de negen drinkende sporters is bier de favoriete drank om op de sportvereniging te drinken.

De gemiddelde alcoholconsumptie in de afgelopen week van de drinkende sporters is 3.8 glazen. Voor de leeftijdscategorie van 16 en 17 jaar (n=6) is dit 1.7 glazen. De subgroep 12 t/m 15 jarigen is met 2 personen te klein om te beschrijven.

Binge drinken op de sportvereniging in de afgelopen vier weken wordt door 5 drinkende sporters gerapporteerd. Zij hebben dit maximaal 4 keer gedaan in de afgelopen maand. De gemiddelde frequentie van binge drinken (aantal gelegenheden in de afgelopen 4 weken) is 1.2 voor de alle drinkende sporters en 1 voor de 16 en 17 jarigen.

Acht van de negen jongeren die op de sportvereniging alcohol drinken, kopen het zelf in de sportkantine. Eén van de twee jongeren die nog geen 16 jaar oud zijn, zegt alcohol van thuis mee te nemen naar de sportvereniging. Geen van de jongeren zegt drank te krijgen van iemand anders die het in de kantine voor hen haalt.

3.4 Alcoholgerelateerde problematiek

De vragen over alcoholgerelateerde problematiek zijn alleen beantwoord door drinkende jongeren (n=69). 15% van deze groep zegt het afgelopen jaar wel eens te zijn gaan sporten onder invloed van alcohol (zie Tabel 5 op de volgende pagina). Bijna een kwart is wel eens met een kater gaan sporten. Verzuim van school, werk of de sportvereniging in het afgelopen jaar als gevolg van alcohol of een kater wordt door 11% van de drinkers gerapporteerd. Daarnaast geeft 18% van de drinkende jeugdleden aan vanwege alcoholgebruik of een kater wel eens geen huiswerk te hebben gemaakt of niet te hebben geleerd voor een toets.

Van de drinkers zegt 21% het afgelopen jaar wel eens schuldgevoelens of spijt te hebben gehad na het drinken van alcohol. 31% is na het drinken van alcohol wel eens iets vergeten van wat ze hadden gedaan. 16% van de drinkende jongeren zegt wel eens iemand pijn te hebben gedaan of verwond onder invloed van alcohol. 19% geeft aan dat zij wel eens opmerkingen over hun drinkgedrag hebben gehad van familie, vrienden of een arts.

Een vergelijking tussen 12 t/m 15-jarige drinkers en 16 t/m 17 jarige drinkers wat betreft alcoholgerelateerde problemen levert een opvallend resultaat op (zie Tabel 5). In de jongste groep is 41% iets vergeten wat ze gedaan hadden na het drinken van alcohol. In de oudere groep was dit een stuk minder (16%). Ook geven meer jonge drinkers (26%) aan ooit opmerkingen over hun alcoholgebruik te hebben gehad dan de oudere groep (8%).

Vanwege het kleine aantal drinkende jongeren die ook op de sportvereniging drinken (n=9) in de onderzoeksgroep, kunnen er op deze subgroep geen statistische analyses uitgevoerd worden.

Tabel 5. % en (absolute aantallen) drinkende jongeren dat problemen rapporteert als gevolg van alcoholgebruik naar leeftijd.

	12 t/m 15 jaar (n = 42)	16 t/m 17 jaar (n = 25)	Totaal (n = 67) ^a
Onder invloed van alcohol gaan sporten ^b	14 (6)	16 (4)	15 (10)
Met een kater gaan sporten ^b	29 (12)	16 (4)	24 (16)
Huiswerk niet kunnen doen of niet kunnen leren voor een toets ^b	21 (9)	12 (3)	18 (12)
Verzuim van school, werk of sport ^b	14 (6)	4 (1)	11 (7)
Schuldgevoelens of spijt gehad ^b	26 (11)	12 (3)	21 (14)
Vergeten wat je hebt gedaan ^b	41 (17)	16 (4)*	31 (21)
Ooit iemand pijn gedaan of verwond	14 (6)	20 (5)	16 (11)
Ooit opmerkingen gehad van familie, vrienden of een dokter	26 (11)	8 (2)**	19 (13)

* $p \leq .05$ met de 12 t/m 15 jarigen.

** $p \leq .10$ met de 12 t/m 15 jarigen.

^a Twee drinkende jongeren hebben hun leeftijd niet ingevuld; het totaal aantal drinkende jongeren is 69.

^b In de afgelopen 12 maanden.

3.5 Kennis over alcohol

Er zijn acht vragen gesteld met betrekking tot kennis over alcoholgebruik, die door alle jongeren zijn ingevuld. Het maximaal te halen aantal punten was 8, de gemiddelde score van de jongeren is 4. Slechts 2 jongeren wisten op alle vragen het juiste antwoord te geven. Vijf jongeren hebben de kennisvragen niet of onvolledig ingevuld. De juiste antwoorden op de kennisvragen zijn te vinden in Tabel 8 in Bijlage 3.

Er zijn een aantal subgroepen met elkaar vergeleken wat betreft het aantal goede antwoorden op de afzonderlijke kennisvragen (zie Tabel 6 op de volgende pagina). Uit de analyse tussen jongeren van 12 t/m 15 en jongeren van 16 en 17 blijkt dat meer (91%) oudere jongeren weten wat je moet doen om een kater te voorkomen⁵ dan de jongste groep (78%). Ook blijken meer drinkers uit de oudere groep (66%) op de hoogte zijn van de gevolgen van regelmatige dronkenschap⁶ dan de jongste groep (40%). Wanneer drinkers met niet-drinkers worden vergeleken, weten meer (42%) niet-drinkers hoeveel calorieën er in een glas bier zitten⁷ dan drinkers (27%). Analyses op drinkende jongeren die ook op de sportvereniging drinken (n=9) kunnen niet uitgevoerd worden omdat deze subgroep te klein is.

⁵ Antwoordmogelijkheden waren 'afwisselend fris en alcohol drinken' (goede antwoord); 'een anti-kater pil slikken voordat je alcohol gaat drinken' en 's ochtends beginnen waar je de avond ervoor mee bent geëindigd (alcohol)'

⁶ Het goede antwoord op deze vraag was 'a en b zijn allebei waar': je hebt vier keer zoveel kans om verslaafd te worden en je kunt blijvende hersenschade krijgen.

⁷ Overige antwoordmogelijkheden op de vraag 'In een glas bier zitten evenveel calorieën als in ...' waren 'een kroket' en 'onzin, er zitten geen calorieën in bier'.

Tabel 6. Percentage goede antwoorden op de kennisvragen uit de vragenlijst naar leeftijd en alcoholgebruik.

	Leeftijd		Drinkers vs. niet-drinkers			
	12 t/m 15 jaar (n = 107)	16 t/m 17 jaar (n = 35)	Totaal (n = 142) ^a	Drinkers (n=68) ^b	Niet- drinkers (n=76) ^c	Totaal (n=144) ^d
In welk glas zit de meeste alcohol: een glas wodka of een glas bier?	30 (32)	40 (14)	32 (46)	34 (23)	30 (23) ^{c1}	32 (46) ^{d1}
Hoe word je weer nuchter?	51 (54)	57 (20)	53 (74)	49 (33)	54 (41)	51 (74)
Hoe lang doet je lichaam erover om een glas alcohol af te breken?	33 (35)	31 (11)	33 (46)	32 (22)	32 (24) ^{c2}	32 (46) ^{d2}
Wat kun je het beste doen om een kater te voorkomen?	78 (82)	91 (32)**	81 (114)	79 (54)	82 (61) ^{c3}	81 (115) ^{d3}
Wat kan er gebeuren als je vaak dronken bent?	40 (43)	66 (23)*	47 (66)	44 (30)	47 (36)	46 (66)
In een glas bier zitten evenveel calorieën als in ...	33 (35)	40 (14)	35 (49)	27 (18)	42 (32)*	35 (50)
Twee glazen alcohol per dag is even slecht als één keer per week 14 glazen alcohol. Waar of niet waar?	71 (76)	77 (27)	73 (103)	75 (51)	68 (52)	72 (103)
Bier helpt tegen de dorst. Waar of niet waar?	75 (80)	63 (22)	72 (102)	71 (48)	72 (55)	72 (103)
Meer dan de helft van de vragen goed	43 (45)	54 (19)	46 (64) ^{a1}	38 (26)	51 (38)	45 (64) ^{d3}

* $p \leq .05$ met de 12 t/m 15 jarigen respectievelijk de drinkers.

** $p \leq .10$ met de 12 t/m 15 jarigen respectievelijk de drinkers.

^a Vijf jongeren hebben hun leeftijd niet ingevuld; het totaal aantal jongeren in de onderzoeksgroep is 147.

^{a1} n=140.

^b Eén drinker heeft de kennisvragen niet ingevuld; het totaal aantal drinkers is 69.

^c Twee niet-drinkers hebben de kennisvragen niet ingevuld; het totaal aantal niet-drinkers is 78.

^{c1} n=77; ^{c2} n=75; ^{c3} n=74.

^d Drie jongeren hebben de kennisvragen niet ingevuld; het totaal aantal jongeren in de onderzoeksgroep is 147.

^{d1} n=145; ^{d2} n=143; ^{d3} n=142.

4 Resultaten interviews met sleutelinformanten

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van de interviews met sleutelinformanten van zeven sportverenigingen: een directeur/eigenaar, een algemeen manager, een voorzitter, vicevoorzitter, 2 jeugdvoorzitters en een algemeen bestuurslid. Bij het lezen van dit hoofdstuk moet opgemerkt worden dat in paragraaf 4.1 gegevens worden beschreven die betrekking hebben op zes van de zeven sportverenigingen, omdat deze een kantine in eigen beheer hebben. In paragraaf 4.2 en 4.3 wordt ook de zevende vereniging, zonder eigen kantine, in de beschrijving van de resultaten betrokken.

4.1 Verkoop en consumptie van alcohol in de sportkantine

Volgens de sleutelinformanten wordt er door jeugdleden zelden of nooit alcohol gedronken in de sportkantine. Jongeren onder de 16 jaar drinken alleen koffie, thee, fris of sportdrink. Zij vragen niet om alcohol in de kantine, deels omdat ze er geen behoefte aan hebben en deels omdat ze weten dat ze het niet zullen krijgen. Twee sleutelinformanten geven aan dat er een aantal jeugdleden van 16 of 17 jaar is die af en toe een paar biertjes drinken, bijvoorbeeld na het meetrainen met senioren, na een wedstrijd in het weekend of na een vergadering van een commissie waarin zij actief zijn.

In de helft van de kantines worden zowel zwak- als sterk alcoholische drank geschonken. De overige 3 kantines schenken alleen bier, wijn of voorgemengde mixdranken zoals bacardi-cola, welke volgens de DHW onder zwakalcoholische drank vallen. De vraag naar het percentage van de kantineomzet dat door de verkoop van alcohol wordt gerealiseerd, blijkt moeilijk te beantwoorden. De geïnterviewden geven schattingen die uiteen lopen van 20% tot meer dan 50%. De verkoop van alcohol aan meerderjarigen is ook in deze cijfers opgenomen.

De tijden waarop alcohol wordt geschonken in de kantine wisselen per vereniging. Vier sportverenigingen schenken altijd alcohol wanneer zij geopend zijn. Bij twee van deze verenigingen noemen de sleutelinformanten ruimere schenktijden dan de tijden die vermeld staan op een bordje bij de bar. Hiermee lijkt de dagelijkse gang van zaken af te wijken van hetgeen bij de bar staat aangegeven. De overige twee verenigingen schenken doordeweeks alleen 's avonds alcohol, één hiervan houdt de bar gesloten wanneer de jeugd traint. In het weekend wordt bij beide verenigingen wel al vanaf de middag alcohol geschonken.

Alle verenigingen zeggen de leeftijdsgrenzen voor het gebruik van alcohol te respecteren. Het zichtbaar ophangen van leeftijdsgrenzen en schenktijden is een wettelijke bepaling vanuit de DHW, maar in slechts twee kantines was op het moment van het interview ook daadwerkelijk een bordje aanwezig bij de bar waarop de leeftijdsgrenzen en schenktijden stonden weergegeven. Hierbij moet worden opgemerkt dat beide bordjes niet goed zichtbaar waren, omdat er een ander bordje voor stond of omdat ze zo hoog waren opgehangen dat de tekst niet leesbaar was. Bij één andere vereniging was alleen een sticker met daarop de leeftijdsgrenzen zichtbaar op de deur geplakt. In de overige drie kantines waren de leeftijdsgrenzen en schenktijden niet opgehangen.

Slechts twee verenigingen geven aan hun barvrijwilligers te hebben geïnstrueerd om bij twijfel naar een identiteitsbewijs te vragen. Bij de overige vier verenigingen worden de leeftijdsgrenzen bij de verkoop van alcohol middels sociale controle bewaakt. Binnen deze verenigingen zijn

volgens de geïnterviewden de leeftijden van de leden bekend bij barvrijwilligers. Bij twijfel over de leeftijd, bijvoorbeeld bij leden van andere verenigingen, wordt er door deze verenigingen geen alcohol verkocht. Eén vereniging heeft een 'smoelenboek' achter de bar liggen, waarin de geboortedata van alle leden zijn opgenomen en wat bij twijfel door het barpersoneel kan worden geraadpleegd.

4.2 Vergunning en reglementen bij alcoholverkoop en -gebruik

De sportverenigingen met een kantine in eigen beheer geven allemaal aan in het bezit te zijn van een geldige Drank- en Horecawet vergunning. Ook zijn er bij al deze verenigingen minimaal twee leidinggevenden van 21 jaar of ouder die in het bezit zijn van de verklaring Sociale Hygiëne (SH). De overige barvrijwilligers (verenigingsleden of ouders van leden) die achter de bar staan zijn altijd 18 jaar of ouder. Bij drie verenigingen heeft het barpersoneel dat niet in het bezit is van de verklaring SH de Instructie Verantwoord Alcoholgebruik (IVA) gevolgd, bij de overige drie verenigingen is dit een gedeelte van het barpersoneel of staat dit nog in de planning. In ieder geval is er volgens vijf van de zes geïnterviewden altijd iemand met de benodigde diploma's aanwezig wanneer er alcohol wordt geschonken. Eén vereniging zegt dit niet te kunnen garanderen omdat zij afhankelijk zijn van vrijwilligers voor de bardiensten.

Op de vraag of de vereniging reglementen heeft opgesteld met betrekking tot de verkoop en het gebruik van alcohol in de sportkantine, antwoorden vijf verenigingen bevestigend. Hiervan kan echter maar één vereniging ook daadwerkelijk een bestuursreglement overhandigen. Dit reglement is opgesteld naar voorbeeld van het model bestuursreglement van NOC*NSF en wordt aangevuld met huis- en gedragsregels met betrekking tot alcohol in de sportkantine. De drie overige sleutelinformanten zeggen niet te weten waar het reglement zich bevindt en het later te zullen opsturen. Er is echter na herhaaldelijk verzoek niets van deze verenigingen ontvangen en ook op de websites waren geen relevante stukken te vinden.

Van de overgebleven drie verenigingen weet één sleutelinformant niet of er in de reglementen iets over het gebruik van alcohol is opgenomen. Twee verenigingen zeggen geen inhoudelijke punten over alcoholgebruik in de reglementen te hebben opgenomen omdat de vereniging niet beschikt over een kantine of omdat algemeen bekend is bij de leden dat er onder de 18 geen alcohol wordt verstrekt.

4.3 Ervaringen met alcoholgerelateerde problematiek bij jeugdleden

Alle sleutelinformanten van de zeven verenigingen geven aan dat er in hun actieve periode nooit alcoholgerelateerde problemen met jeugdleden zijn geweest. Ook over de periode waarin zij niet actief of lid waren zeggen zij geen signalen te ontvangen over dergelijke problemen.

5 Conclusies en aanbevelingen

De centrale vraag in dit onderzoek was: *Wat is de prevalentie en aard van het alcoholgebruik van jongeren op sportverenigingen in Vlaardingen, Schiedam en Maassluis, met welke problematiek gaat dit gepaard en hoe kan preventie gericht op alcoholmatiging daar het beste bij aansluiten?*

Deze vraag is beantwoord middels een online vragenlijst onder jeugdleden van sportverenigingen en interviews met sleutelinformanten van de sportverenigingen zelf. Het vragenlijstonderzoek onder jeugdleden heeft schattingen opgeleverd van de aard en omvang van het alcoholgebruik van jongeren in het algemeen en specifiek op sportverenigingen, en van de problematiek die dat met zich meebrengt. De gegevens uit de interviews met sleutelinformanten verdiepen deze resultaten en geven aanvullende informatie over het alcoholbeleid binnen sportverenigingen in de regio Nieuwe Waterweg Noord.

In dit hoofdstuk gaan we eerst kort in op de beperkingen van het onderzoek. Vervolgens worden de resultaten aan de hand van de onderzoeksvragen besproken, waarin we ook ingaan op de betekenis van de resultaten voor de opzet van preventieve activiteiten, en voor het beleid van de gemeente om alcoholgebruik onder jongeren in sportverenigingen te beperken.

5.1 Beperkingen van het onderzoek

De onderzoeksgroep is geen representatieve steekproef uit alle jongeren in de gemeenten Vlaardingen, Maassluis en Schiedam die lid zijn van een sportvereniging. De schattingen van de prevalentie en omvang van het alcoholgebruik op de sportverenigingen die in dit onderzoek naar voren komen, zijn dus niet generaliseerbaar maar geven wel een indicatie van de aard en omvang van het alcoholgebruik van de jeugdleden en de gevolgen daarvan. In de opzet van het onderzoek is al het mogelijke gedaan om een representatieve steekproef van de sportende jongeren te verkrijgen, evenals het beoogde responspercentage. Daarom is een selectie gemaakt van verenigingen die verspreid zijn over de drie deelnemende gemeenten en zoveel mogelijk de verschillende typen sporten vertegenwoordigen. Om de respons te verhogen zijn cadeaubonnen verloten en zijn reminders (flyers) naar de verenigingen gestuurd om de jeugdleden te herinneren aan het onderzoek. Echter, een non-respons onderzoek was niet in de opdracht inbegrepen waardoor geen zicht is op de representativiteit naar leeftijd en geslacht. In een meer diepgaand non-respons onderzoek zou bovendien kunnen worden nagegaan of bepaalde jongeren oververtegenwoordigd zijn in de onderzoeksgroep, bijvoorbeeld drinkende jongeren. Bekend is dat personen die niet drinken zich niet aangesproken voelen door het onderwerp en daardoor minder geneigd zijn een vragenlijst over alcoholgebruik in te vullen. Anderzijds kunnen ook juist jongeren die veel drinken ondervertegenwoordigd zijn (Lahaut, 2006).

5.2 Conclusies en aanbevelingen

Wat is (naar schatting) de prevalentie en aard van het alcoholgebruik van jongeren op sportverenigingen?

Jeugdleden uit het huidige onderzoek drinken nauwelijks alcohol op de sportvereniging. Slechts 13% van de jongeren uit de onderzoeksgroep die ervaring heeft met alcohol, zegt ook wel eens

op de sportvereniging te drinken. In deze groep zijn de 16 en 17 jarigen oververtegenwoordigd. Binge drinken (> 5 consumpties per keer) op de sportvereniging komt bij de 16 en 17 jarigen gemiddeld 1 keer per maand voor. Kortom, het gaat hier om een kleine groep sporters van veelal 16-17 jaar die wel eens op de vereniging drinkt en het drankgebruik dan redelijk binnen de perken houdt.

De geïnterviewde bestuurders en managers (7 in totaal) geven aan dat jeugdleden op hun vereniging zelden of nooit drinken. Dit beeld komt sterk overeen met de resultaten uit de vragenlijst onder jeugdleden, zij het dat een klein deel van de 16 en 17 jarigen wel op de vereniging drinkt. Wellicht wordt het alcoholgebruik onder deze leeftijdsgroep eerder over het hoofd gezien dan onder de hele jonge sporters.

Drinkgedrag in het algemeen

Jeugdleden van sportverenigingen uit dit onderzoek drinken minder vaak dan leeftijdgenoten in Nederland⁸. Cijfers uit het Peilstationsonderzoek van het Trimbos Instituut onder 12 t/m 18 jarigen laten zien dat 79% ooit alcohol heeft gedronken (Monshouwer, Verdurmen, Van Dorsselaer, Smit, Gorter & Vollebergh, 2008). In het huidige onderzoek rapporteert 47% van de jeugdleden van 12 t/m 17 jaar ervaring te hebben met het drinken van alcohol. Alcoholgebruik in de afgelopen maand wordt in het Peilstationsonderzoek door 51% van de Nederlandse jongeren gerapporteerd. In dit onderzoek is dit 37% van de totale onderzoeksgroep. Binge drinken komt onder ruim één derde (36%) van de leerlingen in het Peilstationsonderzoek voor en onder 27% van alle jongeren in het huidige onderzoek.

Over het algemeen lijkt de oudere groep drinkers (16 t/m 17) een hoger alcoholgebruik te hebben dan de jongere groep van 12 t/m 15 jaar. Tegen de verwachting in scoort echter de jongste groep op een aantal punten hoger dan de oudere groep: zij rapporteren een hoger gemiddeld weektotaal en drinken vaker in grote hoeveelheden (binge-drinken). Een mogelijke verklaring hiervoor is het hogere aantal jongens in de jonge leeftijdsgroep en de hogere consumptie van jongens vergeleken met die van meisjes.

Een kleine groep van acht drinkende jongeren rapporteert een hoger alcoholgebruik dan volgens door gezondheidsorganisaties gebruikte richtlijnen verantwoord is. De meeste jongeren in deze groep hebben de legale drinkleeftijd van 16 jaar nog niet bereikt.

Alcoholbeleid op de vereniging

De noodzaak van een alcoholbeleid op de vereniging zit bij de respondenten van de zes verenigingen met een eigen kantine redelijk 'tussen de oren', maar de uitvoering laat in veel gevallen nog te wensen over. Slechts één van deze verenigingen had een alcoholbeleid en kon deze op aanvraag ook overleggen. In vijf verenigingen waren de leeftijdsgrenzen voor alcoholverkoop niet of onvoldoende zichtbaar opgehangen. In geen enkele vereniging waren de schenktijden überhaupt of voldoende zichtbaar opgehangen. Het controleren van de leeftijdsgrenzen gebeurt in vier verenigingen door middel van sociale controle. Bij twijfel wordt er volgens deze respondenten geen alcohol verkocht. Dit is echter niet afdoende volgens de wettelijke regels in de DHW. Twee verenigingen geven het goede voorbeeld door hun barpersoneel te instrueren om bij twijfel naar een identiteitsbewijs te vragen.

---

⁸ De hoeveelheid alcohol die Nederlandse jongeren en de jeugdleden in dit onderzoek drinken, kunnen niet worden vergeleken omdat dit niet op dezelfde manier gemeten is.

Welke problemen brengt dit alcoholgebruik met zich mee voor de jongeren zelf en voor de sportverenigingen?

Alcoholgebruik heeft voor een behoorlijk deel van de drinkende jongeren gevolgen voor het sporten. 15% van de drinkende jongeren zegt het afgelopen jaar wel eens te zijn gaan sporten onder invloed van alcohol. Bijna een kwart is wel eens met een kater gaan sporten. Geen van de sleutelinformanten op de sportverenigingen geven aan problemen te hebben ervaren als gevolg van overmatig alcoholgebruik door jeugdleden.

Kennis over alcoholgebruik

Kennis over alcohol ontbreekt bij de jeugdleden vooral voor wat betreft de hoeveelheid alcohol in verschillende drankjes. Ook de afbraaksnelheid van alcohol in het lichaam, het aantal calorieën in een glas bier en de gevolgen van regelmatige dronkenschap zijn bij veel jongeren onbekend. De oudste groep jeugdleden (16 en 17 jaar) is beter op de hoogte van informatie rondom alcoholgebruik dan de jongere groep. Wellicht is dit een reden voor de lagere consumptie in deze groep in vergelijking met de jonge drinkers. Opvallend is dat niet-drinkers vaker dan drinkers weten hoeveel calorieën er in een glas bier zitten. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat niet-drinkende sporters voornamelijk meisjes zijn die wellicht bewuster met hun gezondheid omgaan.

Hoe kunnen preventieve interventies het beste aansluiten bij jongeren in de setting van de sportverenigingen?

Uit de antwoorden op de eerste twee onderzoeksvragen kan geconcludeerd worden dat het alcoholgebruik door jongeren op de sportvereniging beperkt is. Preventieve activiteiten gericht op jonge sporters zouden daarom niet zozeer op het terugdringen van het alcoholgebruik in de kantine gericht moeten zijn, als wel op de gevolgen van het drinken van alcohol op jonge leeftijd in het algemeen. Voorlichtingsboodschappen voor deze groep zouden de focus moeten leggen op het vergroten van kennis over alcoholgebruik, en specifiek de gevolgen van dronkenschap op het lichaam en van drinken op het geheugen. Gezondheid en de (ongezonde) combinatie van sport en alcohol verdienen hierin eveneens een plaats.

Tot slot

De resultaten van het onderzoek kunnen worden gebruikt voor een optimale afstemming van de Aanpak Alcoholmatiging Jeugd binnen de setting van de sportverenigingen. Concluderend kan gesteld worden dat het drankgebruik onder jeugdigen op de sportverenigingen in het huidige onderzoek over het algemeen niet problematisch is. Wel is er sterke ruimte tot verbetering in het uitvoeren van het alcoholbeleid in sportkantines. Afgaand op de resultaten van dit onderzoek lijkt het verstandig om extra aandacht te besteden aan bestuurders en barpersoneel van de sportverenigingen en hun omgang met (of gebrek aan) het alcoholbeleid. Van belang hierbij is om aan te sluiten bij de activiteiten die de gemeente samen onderneemt met het Trimbos Instituut.

Referenties

Lahaut, V. (2006). *The missing drink. Nonresponse and data quality in mail surveys on alcohol consumption [Thesis]*. Rotterdam: IVO.

Monshouwer, K., Verdurmen, J. E. E., Van Dorsselaer, S. A. F. M., Smit, E., Gorter, A. F., & Vollebergh, W. A. M. (2008). *Jeugd en riskant gedrag. Kernegegevens uit het Peilstationsonderzoek scholieren*. Utrecht: Trimbos Instituut.

NOC*NSF (2001). *Toelichting bij het Model Bestuursreglement 'alcohol in sportkantines'*. Arnhem: NOC*NSF.

NOC*NSF (2007). *Model Bestuursreglement 'alcohol in sportkantines'*. Arnhem: NOC*NSF.

Saunders, J. B., Aasland, O. G., Babor, T. F., de la Fuente, J. R., & Grant, M. (1993). The development of the alcohol use disorders identification test (AUDIT). WHO collaborative project on early detection of persons with harmful alcohol consumption. *Addiction*, 88, 791-804.

Spijkers, E., Van der Laan, R., Ten Den, C., & Bieleman, B. (1999). *Inventarisatie alcohol en roken in sportkantines*. Groningen: IntraVal.

Tiessen-Raaphorst, A., & Breedveld, K. (2007). *Een gele kaart voor de sport. Een quickscan naar wenselijke en onwenselijke praktijken in en rondom de breedtesport*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Tiessen-Raaphorst, A., Lucassen, J., Van den Dool, R., & Van Kalmthout, J. (2008). *Weinig over de schreef. Een onderzoek naar onwenselijk gedrag in de breedtesport*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Van Laar, M. W., Cruts, A. A. N., Verdurmen, J. E. E., Van Ooyen-Houben, M. M. J., & Meijer, R. F. (2008). *The Netherlands National Drug Monitor. Annual Report 2007*. Utrecht: Trimbos Instituut.

VWA (2008). *Resultaten handhavingsactie Drink- en Horecawet sportkantines 2007*. Den Haag: VWA.

White, H. R., & Labouvie, E. W. (1989). Toward the assessment of adolescent problem drinking. *Journal of Studies on Alcohol*, 50, 30-37.

Bijlage 1: Vragenlijst voor jeugdleden

Alcoholgebruik onder jongeren bij sportverenigingen

Deze vragenlijst gaat over alcoholgebruik van jongeren in sportverenigingen. Omdat jij lid bent van een sportvereniging, ben je uitgenodigd om deze vragenlijst in te vullen. Het maakt niet uit of je veel, weinig, of helemaal geen alcohol drinkt. Het invullen van de vragen duurt ongeveer 15 minuten. De vragenlijst is volledig anoniem, je hoeft nergens je naam in te vullen.

Onder de deelnemers worden 5 kadobonnen van 50 euro verloot. Als je hier kans op wilt maken, kun je aan het eind van de vragenlijst je e-mailadres invullen. Je e-mailadres wordt alleen voor het verdelen van de kadobonnen gebruikt.

* 1. Ben je een jongen of een meisje?

Jongen

Meisje

* 2. Hoe oud ben je?

* 3. In welk land ben je geboren?

Nederland

Suriname

Nederlandse Antillen

Aruba

Turkije

Marokko

Kaapverdië

Anders

* 4. In welk land is je vader geboren?

- Nederland
- Suriname
- Nederlandse Antillen
- Aruba
- Turkije
- Marokko
- Kaapverdië
- Anders

* 5. In welk land is je moeder geboren?

- Nederland
- Suriname
- Nederlandse Antillen
- Aruba
- Turkije
- Marokko
- Kaapverdië
- Anders

* 6. Welke opleiding volg je of heb je als laatste gevolgd?

- VMBO beroepsgericht
- VMBO theoretisch/gemengd of MAVO
- HAVO
- VWO (atheneum, gymnasium)
- ROC of MBO
- HBO
- Universiteit
- Anders

* 7. In welke groep of in welke klas zit je?

- Groep 7 of 8 van de basisschool
- Eerste klas van de middelbare school
- Tweede klas
- Derde klas
- Vierde klas
- Vijfde klas
- Zesde klas
- Eerste jaar van de hogeschool of universiteit
- Anders

* 8. **Wat is de naam van je sportvereniging?** Je mag meerdere antwoorden invullen.
Om de anonimiteit van de deelnemende sportverenigingen te waarborgen, zijn de antwoordcategorieën van deze vraag verwijderd.

* 9. **Welke sporten of activiteiten doe je op deze vereniging?**

Bijvoorbeeld voetbal, tennis, zwemmen, fitness, cardio, groepslessen

Alcoholgebruik algemeen

De volgende vragen gaan over het drinken van alcohol, bijvoorbeeld als je thuis bent, bij vrienden, of tijdens het uitgaan.

* 10. **Drink je wel eens alcohol?**

- Ja *(automatische doorverwijzing naar vraag 11)*
 Nee *(automatische doorverwijzing naar vraag 32)*

* 11. **Wat voor alcoholhoudende drank drink je?** Je mag meerdere antwoorden invullen.

- bier
 wijn, cider of champagne
 breezers of andere mixdrankjes die je kant-en-klaar koopt (bv. Smirnoff-Ice, Pisang Ambon Jus, Passoa Diablo, Black Vibe)
 mixdrankjes die zelf gemixt worden (bv. wodka-jus, whiskey-cola, rum-cola)
 shooters (kleine flesjes sterke drank, zoals Feigling, Flügel, Coco Loco, Lemon Drop)
 alcopop (bv. Two Dogs, Jamin Juices, Hoopers Hooch)
 likeur (bv. Pisang Ambon, Campari, Passoa, Coebergh)
 sterke drank puur gedronken (bv. whiskey, wodka, jenever, cognac)
 sherry, port, martini

* 12. Hoe vaak heb je iets met alcohol gedronken? We bedoelen het aantal gelegenheden, zoals op een feestje of tijdens het uitgaan.
Kruis op iedere regel één bolletje aan.

	0 keer	1 keer	2 keer	3 keer	4 keer	5 keer	6 keer	7 keer	8 keer	9 keer	10 keer	11 - 19 keer	20 keer of vaker
In je hele leven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In de laatste 4 weken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

* 13. Op hoeveel van de vier doordeweekse dagen drink je meestal alcohol? (dus van maandag tot en met donderdag)

☐ 4 dagen
☐ 3 dagen
☐ 2 dagen
☐ 1 dag
☐ minder dan 1 dag
☐ ik drink nooit alcohol op doordeweekse dagen (automatische doorverwijzing naar vraag 15)

* 14. Hoeveel glazen, flesjes of blikjes alcohol drink je dan meestal op zo'n doordeweekse dag? (dus van maandag tot en met donderdag)

- 11 of meer glazen per dag
- 7 - 10 glazen per dag
- 6 glazen per dag
- 5 glazen per dag
- 4 glazen per dag
- 3 glazen per dag
- 2 glazen per dag
- 1 glas per dag

* 15. Hoeveel dagen van de drie weekend dagen drink je meestal alcohol? (dus vrijdag, zaterdag en zondag)

- 3 dagen
- 2 dagen
- 1 dag
- minder dan 1 dag
- ik drink nooit alcohol in het weekend (automatische doorverwijzing naar vraag 17)

* 16. Hoeveel glazen, flesjes of blikjes alcohol drink je dan meestal op zo'n weekend dag? (dus vrijdag, zaterdag en zondag)

- 20 glazen of meer per dag
- 15 - 19 glazen per dag
- 11 - 14 glazen per dag
- 7 - 10 glazen per dag
- 6 glazen per dag
- 5 glazen per dag
- 4 glazen per dag
- 3 glazen per dag
- 2 glazen per dag
- 1 glas per dag

* 17. Hoe vaak heb je in de afgelopen 4 weken vijf of méér drankjes met alcohol gedronken bij één gelegenheid? (bijvoorbeeld een feestje of op een avond)

- nooit
- 1 keer
- 2 keer
- 3 of 4 keer
- 5 of 6 keer
- 7 of 8 keer
- 9 keer of vaker

Alcoholgebruik op de sportvereniging

De vragen die je nu gaat beantwoorden, gaan over het drinken van alcohol op je eigen sportvereniging, bijvoorbeeld na afloop van wedstrijden of trainingen en in de sportkantine.

* 18. Drink je wel eens alcohol op je eigen sportvereniging?

Ja (automatische doorverwijzing naar vraag 19)

Nee (automatische doorverwijzing naar vraag 24)

* 19. Wat voor alcoholhoudende drank drink je op je eigen sportvereniging? Als je van meer dan één sportvereniging lid bent, mag je de vraag invullen voor al je sportverenigingen in totaal.

Je mag meerdere antwoorden geven

bier

wijn, cider of champagne

breezers of andere mixdrankjes die je kant-en-klaar koopt (bv. Smirnoff-Ice, Pisang Ambon Jus, Passoa Diablo, Black Vibe)

mixdrankjes die zelf gemixt worden (bv. wodka-jus, whiskey-cola, rum-cola)

shooters (kleine flesjes sterke drank, zoals Feigling, Flügel, Coco Loco, Lemon Drop)

alcopop (bv. Two Dogs, Jamin Juices, Hoopers Hooch)

likeur (bv. Pisang Ambon, Campari, Passoa, Coebergh)

sterke drank puur gedronken (bv. whiskey, wodka, jenever, cognac)

sherry, port, martini

* 20. Denk terug aan de afgelopen zeven dagen. Op welke dagen heb je toen op je eigen sportvereniging gesport? Vink de dag of dagen aan dat je gesport hebt op je sportvereniging. Als je van meer dan één sportvereniging lid bent, mag je de vraag invullen voor al je sportverenigingen in totaal.

Je mag meerdere antwoorden geven

- maandag
 dinsdag
 woensdag
 donderdag
 vrijdag
 zaterdag
 zondag

* 21. Denk terug aan de afgelopen zeven dagen. Op welke dagen heb je toen alcohol gedronken op je eigen sportvereniging? Hoeveel glazen dronk je per keer? Vul voor iedere dag het aantal glazen in wat je op de sportvereniging hebt gedronken. Als je niets hebt gedronken, vul je 0 in. Als je van meer dan één sportvereniging lid bent, mag je de vraag invullen voor al je sportverenigingen in totaal.

maandag:	____
dinsdag:	____
woensdag:	____
donderdag:	____
vrijdag:	____
zaterdag:	____
zondag:	____

* 22. Hoe vaak heb je in de afgelopen 4 weken vijf of méér drankjes met alcohol gedronken op je eigen sportvereniging? (bijvoorbeeld tijdens een tournooi of na een wedstrijd)

- nooit
- 1 keer
- 2 keer
- 3 of 4 keer
- 5 of 6 keer
- 7 of 8 keer
- 9 keer of vaker

* 23. Hoe kom je aan alcohol op je eigen sportvereniging?

- Ik neem het van thuis mee
- Ik koop het zelf in de kantine
- Iemand anders koopt het voor me in de kantine
- Anders

Problemen

Nu volgen een aantal vragen over de gevolgen van het drinken van alcohol.

* 24. Hoe vaak ben je in de afgelopen 12 maanden onder invloed van alcohol gaan sporten?

- nooit
- minder dan 1 keer in de maand
- één keer in de maand
- één keer in de week
- dagelijks of bijna dagelijks

* 25. Hoe vaak ben je in de afgelopen 12 maanden met een kater gaan sporten?

- nooit
- minder dan 1 keer in de maand
- één keer in de maand
- één keer in de week
- dagelijks of bijna dagelijks

* 26. Hoe vaak kon je in de afgelopen 12 maanden je huiswerk niet doen of leren voor een toets omdat je alcohol gedronken had of een kater had?

- nooit
- minder dan 1 keer in de maand
- één keer in de maand
- één keer in de week
- dagelijks of bijna dagelijks

* 27. Hoe vaak ben je in de afgelopen 12 maanden niet naar school, je werk of de sportvereniging gegaan omdat je alcohol gedronken had of een kater had?

- nooit
- minder dan 1 keer in de maand
- één keer in de maand
- één keer in de week
- dagelijks of bijna dagelijks

* 28. Hoe vaak had je in de afgelopen 12 maanden schuldgevoelens of spijt vanwege je alcoholgebruik?

- nooit
- minder dan 1 keer in de maand
- één keer in de maand
- één keer in de week
- dagelijks of bijna dagelijks

* 29. Hoe vaak ben je in de afgelopen 12 maanden iets vergeten van wat je hebt gedaan toen je alcohol gedronken had?

- nooit
- minder dan 1 keer in de maand
- één keer in de maand
- één keer in de week
- dagelijks of bijna dagelijks

* 30. Heb je jezelf of iemand anders onder invloed van alcohol wel eens pijn gedaan of verwond?

nee, nooit

ja, maar niet in het afgelopen half jaar

ja, in het afgelopen half jaar

* 31. Heeft iemand van je familie, een vriend of een dokter wel eens gezegd dat je minder zou moeten drinken?

nee, nooit

ja, maar niet in het afgelopen half jaar

ja, in het afgelopen half jaar

Kennis

Tenslotte nog een aantal vragen om te bekijken hoeveel je van alcohol weet.

* 32. In welk glas zit de meeste alcohol: een glas wodka of een glas bier?

In een glas bier, wijn of sterke drank zit evenveel alcohol

In een glas wodka zit meer alcohol, omdat wodka een sterke drank is

In een glas bier zit meer alcohol, omdat een bierglas veel groter is dan een borrelglaasje

* 33. Hoe word je weer nuchter?

Door bewegen, iets eten, in de frisse lucht lopen, of overgeven

Door koffie te drinken

Geen van bovenstaande antwoorden klopt

* 34. Hoe lang doet je lichaam erover om een glas alcohol af te breken?

Ongeveer 1 tot 1,5 uur

Ongeveer 3 tot 4 uur

Alcohol wordt niet afgebroken, je plast het gewoon weer uit

* 35. Wat kun je het beste doen om een kater te voorkomen?

Afwisselend fris en alcohol drinken

Een anti-kater pil slikken voordat je alcohol gaat drinken

's Ochtends beginnen waar je de avond ervoor mee bent geëindigd (alcohol)

* 36. Wat kan er gebeuren als je vaak dronken bent?

Je hebt vier keer zoveel kans om verslaafd te worden

Je kunt blijvende hersenschade krijgen, waardoor je minder goed kunt nadenken

Antwoord a en b zijn allebei waar

* 37. In een glas bier zitten evenveel calorieën als in ...

Drie sneden brood

Een kroket

Onzin, er zitten geen calorieën in bier

* 38. Twee glazen alcohol per dag is even slecht als één keer per week 14 glazen alcohol. Waar of niet waar?

Waar

Niet waar

* 39. Bier helpt tegen de dorst. Waar of niet waar?

Waar

Niet waar

Hartelijk dank voor het invullen van de vragen!

Als je kans wilt maken op een **kadobon van 50 euro**, kun je hieronder je email adres invullen. We zullen dit email adres alleen gebruiken voor het verdelen van de kadobonnen.

Vul hier je email adres in:

Bijlage 2: Topiclijst interviews met sleutelfiguren

De vereniging

Hoeveel leden heeft de vereniging?

Hoeveel van deze leden vallen in de leeftijdscategorie 12 tot 18 jaar?

Welke sporten/activiteiten worden aangeboden voor leden van 12 tot 18 jaar?

Hoe vaak sporten jeugdleden mee met senioren?

Hoe vaak worden er door de vereniging toernooien of wedstrijden georganiseerd?

Verkoop van alcohol

Is de sportkantine in eigen of in extern beheer?

Heeft de vereniging een DHW-vergunning?

Wordt er in de sportkantine alcoholhoudende drank verkocht? Zo ja, welke?

Hoeveel personen binnen de vereniging zijn in het bezit van een diploma Sociale Hygiëne of een certificaat van de IVA-cursus? Staan deze op de vergunning geregistreerd?

Door wie wordt de alcoholhoudende drank verkocht?

Op welke tijden en bij welke gelegenheden wordt alcoholhoudende drank verkocht in de sportkantine?

Welke leeftijdsgrenzen worden gehanteerd bij de verkoop van alcoholhoudende drank in de sportkantine?

Zijn de schenktijden en leeftijdsgrenzen goed zichtbaar opgehangen in de sportkantine?

Hoe wordt de verkoop van alcoholische drank aan deze leeftijden gecontroleerd? Wie ziet erop toe dat dit ook daadwerkelijk gebeurt?

Heeft de vereniging in het verleden waarschuwingen of boete(s) gehad voor het overtreden van de DHW?

Zo ja, welke en waarvoor precies?

Welk deel van de omzet (in %) van de sportkantine wordt gerealiseerd door de verkoop van alcoholhoudende drank?

Bestuursreglement

Heeft de sportvereniging een bestuursreglement tav alcoholgebruik in de sportkantine? Zo nee, waarom niet?

Wie is verantwoordelijk voor de uitvoering van het reglement?

Hoe en door wie wordt controle op uitvoering van het reglement georganiseerd?

Consumptie van alcohol

Heeft u/de vereniging zicht op het alcoholgebruik van 12 tot 18 jarigen in de sportkantine? Zo ja, hoe?

Hoeveel wordt er bij benadering door jeugdleden (12 tot 18) gedronken?

Is dit per gelegenheid (training, wedstrijd, toernooi), per leeftijd of per sport verschillend?

Alcoholgerelateerde problematiek door jongeren

Is er op de vereniging sprake van alcohol gerelateerde problematiek of overlast door jongere sporters (12 tot 18 jaar)?

Waar bestaat deze problematiek of overlast uit voor de sportvereniging?

Door wie (welk type) jonge sporter worden deze problemen of overlast veroorzaakt?

Wat is het grootste probleem, waar is aanpak het hardst voor nodig?

Preventieve maatregelen

Hoe wordt door de vereniging met deze problematiek of overlast omgegaan?

Wie houden zich hiermee bezig?

Welke bepalingen zijn opgenomen in het bestuur- of huishoudelijk reglement over omgang met alcohol gerelateerde problematiek of overlast?

Is de vereniging tevreden over het effect van deze maatregelen?

Is er binnen de vereniging behoefte aan andere (preventieve) maatregelen mbt alcohol gerelateerde problematiek? Zo ja, welke? Waar bestaat die behoefte uit, wat mist de vereniging in haar huidige aanpak?

Waar heeft men ondersteuning bij nodig en van wie?

Waar zou die ondersteuning dan uit moeten/kunnen bestaan?

Bijlage 3: Aanvullende tabellen

Tabel 7. Onderzoeksgroep naar type sport, aantal jeugdleden en respons op de vragenlijst.

Type sport	Aantal verenigingen in onderzoeksgroep	Totaal aantal jeugdleden 12 t/m 17 jaar*	Respons jeugdleden op vragenlijst (n = 147)
Atletiek	1	125	27
Badminton	1	30	0
Ballet	2	30	7
Basketbal	1	50	0
Handbal	1	80	5
Hockey	1	100	5
Honkbal/softbal	1	60	6
Korfbal	2	50	5
Ruitersport	2	150	9
Sportschool	2	150	6
Squash	1	5	0
Tennis	3	200	17
Voetbal	4	380	64
Wielrennen	1	10	0
Totaal	23	1420	151**

* Gebaseerd op schattingen van de sportverenigingen.

** Het aantal sportverenigingen waar jongeren die de vragenlijst hebben ingevuld lid van zijn, is hoger dan het totaal aantal jongeren wat de vragenlijst heeft ingevuld omdat een aantal jongeren van meerdere sportverenigingen lid zijn.

Tabel 8. Antwoorden op de kennisvragen, waarbij het juiste antwoord cursief is weergegeven.

Vraag	Antwoord
In welk glas zit de meeste alcohol: een glas wodka of een glas bier?	<i>In een glas bier, wijn of sterke drank zit evenveel alcohol</i> In een glas wodka zit meer alcohol, omdat wodka een sterke drank is In een glas bier zit meer alcohol, omdat een bierglas veel groter is dan een borrelglaasje
Hoe word je weer nuchter?	Door bewegen, iets eten, in de frisse lucht lopen, of overgeven Door koffie te drinken <i>Geen van bovenstaande antwoorden klopt</i>
Hoe lang doet je lichaam erover om een glas alcohol af te breken?	<i>Ongeveer 1 tot 1,5 uur</i> Ongeveer 3 tot 4 uur Alcohol wordt niet afgebroken, je plast het gewoon weer uit
Wat kun je het beste doen om een kater te voorkomen?	<i>Afwisselend fris en alcohol drinken</i> Een anti-kater pil slikken voordat je alcohol gaat drinken 's Ochtends beginnen waar je de avond ervoor mee bent geëindigd (alcohol)
Wat kan er gebeuren als je vaak dronken bent?	Je hebt vier keer zoveel kans om verslaafd te worden Je kunt blijvende hersenschade krijgen, waardoor je minder goed kunt nadenken <i>Antwoord a en b zijn allebei waar</i>
In een glas bier zitten evenveel calorieën als in ...	<i>Drie sneden brood</i> Een kroket Onzin, er zitten geen calorieën in bier
Twee glazen alcohol per dag is even slecht als één keer per week 14 glazen alcohol. Waar of niet waar?	Waar <i>Niet waar</i>
Bier helpt tegen de dorst. Waar of niet waar?	Waar <i>Niet waar</i>